

Administracinio lietuvių kalbos stiliaus skoliniai

Vida Žilinskienė

Lietuvos teisės universitetas
Ateities g. 20, LT-2057 Vilnius

Šio straipsnio tikslas – aptarti administracinio lietuvių kalbos stiliaus skolinius. Tai svarbu todėl, kad šio stiliaus kalba rašomi įvairiausi dokumentai, ją vartoja viešai kalbėdami įvairaus lygmens valstybės pareigūnai, šio stiliaus kalba dažnai girdima per radiją ir televiziją, todėl jos poveikis visai visuomenei akivaizdus. Suprantama, kad kalbos vartotojai dažnai nevengia skolinių, be to, ir norėdami negalėtų jų išvengti. Tačiau visuomenės ir įvairių specialistų požiūris į skolinius skiriasi. Vieni iš jų skolinių stengiasi vartoti kuo daugiau, nes mano taip rodą savo moksliskumą. Matyt, tokių tekstų kūrėjai taip ir pradeda vartoti netaisyklingus skolinius, kurie iš tikrųjų dažniausiai yra naujieji anglicizmai. Tai svarbu todėl, kad kai kurie iš tokių žodžių dažnai vartojami, ir jų pasirodymas net redaguotuose rašytiniuose tekstuose gali dar labiau skatinti jų plitimą. Dalis specialistų skolinius vartoja tik tada, kai daiktui ar reiškiniiui įvardyti nėra lietuviško žodžio, ir tada skolinių vartojimas visiškai pateisinamas, tik svarbu, kad jie būtų taisyklingi. Straipsnyje aptariamas skolinių vartojimo dažnumas, konkretūs skirtingų šio stiliaus teminių grupių skoliniai, skolinių priklausomybė vienai ar kitai kalbos daliai, pagrindiniai jų darybos ypatumai. Iš dalies skoliniai lyginami su kito lietuvių kalbos stiliaus – publicistikos – duomenimis, nes šių stilių vartojimo ryšiai gana glaudūs. Rengiant straipsnį remtasi statistiniais administracinių tekstų tyrimais. Straipsnyje atskleista, kad gana reikšmingą nagrinėjamo stiliaus tekstų dalį sudaro skoliniai, daugiausia tarptautiniai žodžiai, priklausantys daiktavardžiams arba būdvardžiams, kad tarp skolinių darybos tipų vyrauja tam tikrų priesagų vediniai, kad spausdintuose ir redaguotuose tekstuose rasta nenorminiais laikomų skolinių – anglicizmų.

Raktažodžiai: administracinis kalbos stilius, skoliniai, žodžių dažnumas.

Keywords: administrative language, loanwords, word frequency.

Įvadas

Socialiniai, ekonominiai, kultūriniai tautų ryšiai sudaro sąlygas kalboms sąveikauti. Vienas iš kalbų sąveikos padarinių – žodžių skolinimasis. Įvairių kalbų atstovų požiūris į skolinius skiriasi. Vienose kalbose (pvz., anglų, italų) skolinių plitimas beveik neribojamas, kitose (pvz., prancūzų, čekų) skolinių labai vengiama. Bendrinė lietuvių kalba priskiriama toms kalboms, kurios turi senas žodyno gryninimo tradicijas, nors nuo pat jos susiformavimo vartojama iš kitų kalbų pasiskolintų žodžių. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pasikeitus politinei ir ekonominei sistemai, lietuvių orientacija pasisuko į Vakarų, kartu pradėta vartoti ir daugiau skolintų žodžių, reikalingų naujoms realijoms pavadinti. Kai kurie žmonės teigia, kad šiuo metu lietuvių kalboje vartojama per daug skolinių, kurie kenkia mūsų kalbos savitumui, kad reikia imtis griežtų priemonių ir labai riboti skolinių vartojimą, kad daiktams ir reiškiniams pavadinti reikia kurti naujus lietuviškus žodžius. Greta šios nuomonės egzistuoja ir priešinga – kam sukti galvą, kaip pavadinti naujus ir mūsų gyvenimą ateinančius daiktus ar reiškinius, tereikia prie vieno ar kito svetimybės kalbos

(dažniausiai anglų) pavadinimo pridėti lietuvišką galūnę ir bus gerai. Taip atsiranda vadinamieji naujieji skoliniai (naujosios svetimybės). Tokių ar panašių nuomonių skleidėjai nepateikia jokiais rimtesniais tyrimais paremtų rezultatų, kartais net nesupranta, kas yra skoliniai, pavyzdžiui, žodžius *partija*, *universitetas*, *dokumentas* laiko lietuviškais. Šio tipo žodžiai iš tikrųjų yra pritaipę prie mūsų kalbos sistemos, tačiau savo kilme jie yra skoliniai, kažkada į lietuvių kalbą atėję, dažniausiai iš senųjų kalbų (minėtieji pavyzdžiai – iš lotynų kalbos, jie dar vadinami lotynizmais). Visiems labiausiai į akis krinta naujieji skoliniai; jie ir kalbininkams didelis rūpestis. Lietuvių kalbininkai apie mūsų kalbos skolinius įvairiais aspektais yra nemažai rašę, pirmiausia minėtina knyga, skirta Vakarų kalbų naujesiems skoliniams [6], tačiau apie skolinių vartojimą yra užsiminęs tik J. Klimavičius, skolinių vartojimas išsamiau aptartas tik vieno stiliaus tekstuose, t. y. 1973-74 m. lietuvių publicistikoje [8].

Šio straipsnio tikslas – aptarti administracinio lietuvių kalbos funkcinio stiliaus tekstuose vartojamus skolinius, t. y. įvertinti jų vartojimo dažnumą, dažniausius darybinius tipus, palyginti juos su lietuvių publicistikos skoliniais. Taip bus atsakyta į dar vieną

informacinės visuomenės kūrimo programos klausimą, susijusį su administracinio lietuvių kalbos stiliaus leksikos sudėtimi.

Tyrimo metodika ir tyrimo rezultatai

Bandant įvertinti administracinio stiliaus tekstų skolinius, buvo pasinaudota kompiuteriniu administracinio stiliaus dažniniu žodynu [2], sudarančiu dalį „Dažninio dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodyno“ [1]. Kaip jau minėta [1, p. VII, 7, p. 51], rengiant administracinio stiliaus dažninį žodyną buvo atitinkamai apdorota 300 rišlaus teksto atkarpų, kurių kiekvienos ilgis – 1000 žodžių pavartojimų¹. Tekstai rinkti iš 1990–1995 m. Lietuvoje išleistų atitinkamų leidinių bei dokumentų ir suskirstyti į septynias temines grupes: 1) Vyriausybės, ministerijų ir Seimo dokumentai, įstatymai; 2) teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijų dokumentai, kodeksai; 3) ekonomikos ir ūkio šakų dokumentai, ekonomikos įstatymai; 4) vidaus ir užsienio politikos dokumentai, partijų ir judėjimų įstatymai ir programos; 5) statistikos instrukcijos ir dokumentai, konkrečių sričių standartai; 6) informacijos šaltiniai (įvairūs žinyvai, bibliografijos, katalogai); 7) kitų specifinių sričių raštai (krašto apsaugos dokumentai ir statutai, socialinės saugos ir sveikatos apsaugos dokumentai, kultūros ir švietimo, mokslo įstaigų bei aplinkos apsaugos dokumentai). Iš pradžių buvo suskaičiuoti tam tikrų šių teminių grupių dažniniai žodynai, o iš jų – viso stiliaus dažninis žodynas, todėl prirėkus galima pasinaudoti ir siauresnės srities – teminės grupės – duomenimis.

Statistiškai vertinant kalbos ar stiliaus leksikos įvairovę, visų pirma remiamasi iteracijos koeficientu (apie tai plačiau žr. [7, p. 52]), vėliau dažnai tiriama, kiek procentų teksto užima dažniausiai tirtuose tekstuose pasikartojantys žodžiai, kurie visais atžvilgiais ir yra svarbiausi. Šis administracinio stiliaus rodiklis pateiktas 1 lentelėje.

Kaip matyti iš lentelės duomenų, tik 25 dažniausi žodžiai užima beveik ketvirtadalį administracinio stiliaus tekstų, 50 dažniausių žodžių – trečdalį tekstų, 180 dažniausių žodžių jau užima pusę tekstų, o 2000 dažniausių žodžių – net 87 proc. tekstų. Būtent iš tų dažniausių žodžių, sudarančių 87 proc. tirtų tekstų žodžių pavartojimų, ir galima būtų gana objektyviai nusakyti leksikos sudėtį, šiuo atveju – skolinius. Tuo tikslu administracinio stiliaus dažniniame žodyne, kuriam žodžiai išrikuoti mažėjančio dažnio tvarka, atitinkamai buvo pažymėti skoliniai, pradedant pačiu dažniausiu tekstų žodžiu, kirio dažnis – 10933, ir baigiant žodžiais, kurių dažnis – 17. Skoliniais buvo laikoma tikrieji (senieji) skoliniai (pvz., *knyga*, *miestas*,

¹ Statistiniuose tekstų tyrimuose *žodžių pavartojimu* vadinama raidžių grandinėle nuo tarpo iki tarpo.

1 lentelė. Dažniausių žodžių užimama teksto dalis

Žodžių skaičius nuo žodyno pradžios ²	Kokią teksto dalį (procentais) šie žodžiai užima
10	15,88
25	23,76
50	31,43
75	36,64
100	40,86
180	49,99
200	51,77
250	55,43
500	66,93
750	73,44
1000	77,99
1500	83,93
2000	87,63

muilas, *pinigas* ir pan.)³, tarptautiniai žodžiai⁴, dar vadinami internacionalizmais (pvz., *deputatas*, *dokumentas*, *organizacija*, *projektas*, *specialus* ir pan.), hibridai, kurių šaknis tarptautinio žodžio ar skolinio, o priesaga ar priešdėlis lietuviškas (pvz., *akcininkas*, *mutinė*, *piniginė*, *įforminti*, *informuoti*, *registravimas*, *reguluoti*), hibridai – sudurtiniai žodžiai, kurių viena šaknis nelietuviška (pvz., *kolūkis*), naujieji anglicizmai (pvz., *biznis*, *brokerinis*, *marketingas*, *menedžeris*)⁵.

Suskaičiavus minėtosios dažninio žodyno zonos skolinius, rasta 520 žodžių, o tai yra 41297 žodžių pavartojimai. Šie skoliniai sudaro 27,42 proc. visų minėtosios zonos žodžių ir 23,15 proc. visų minėtosios zonos žodžių pavartojimų.

Patys dažniausi skoliniai, vartojami administracinio stiliaus tekstuose, yra šie: *dokumentas* – 1615 (167⁶), *respublika* – 1446 (160), *organizacija* – 745 (164), *deputatas* – 693 (65), *komisija* – 643 (124), *bankas* 569 (66), *administracinis*, *-ė* – 539 (52), *projektas* – 498 (92), *forma* – 484 (133), *politinis*, *-ė* – 421 (70), *seimas* – 416 (27), *aktas* – 403 (106), *objektas* – 373 (89), *informacija* – 372 (124), *pinigas* – 358 (75), *organas* – 349 (96), *privatizavimas* – 349 (29), *komite-*

² Šio stulpelio atskirose eilutėse esantis skaičius rodo dažniausių žodžių skaičių dažniniame žodyne mažėjančio dažnio tvarka, pvz., 10 – tai pirmieji dešimt dažniausių žodžių, 50 – tai pirmieji penkiasdešimt dažniausių žodžių ir t. t.

³ Nustatant senuosius skolinius, vadovautasi žodynu: Fraenkel E. Litauisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg-Göttingen, 1955–1962.

⁴ Nustatant tarptautinius žodžius, vadovautasi: Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius, 2001.

⁵ Šių žodžių vartoti nerekomenduojama, turime lietuviškus jų pakaitalus. Juos atrenkant naudotasi: Redaitienė V., Vitkauskas V. Vakarų kalbų naujieji skoliniai. Vilnius, 1998.

⁶ Čia ir toliau skaičius skliausteliuose rodo, keliuose imtyse (iš tirtų 300 imčių) tas žodis pasitaikė.

2 lentelė. Dažniausi minėtųjų teminių grupių skoliniai

Eil. nr.	Teminė grupė						
1.	dokumentas 828 (44)	administracinis, -ė 272 (11)	bankas 302 (23)	politinis, -ė 173 (25)	dokumentas 232 (11)	bankas 126 (12)	respublika 255 (24)
2.	respublika 655 (46)	konstitucinis, -ė 250 (8)	kontraktas 212 (12)	projektas 128 (15)	statistinis, -ė 107 (6)	administracinis, -ė 81 (7)	akademija 137 (8), kultūra 137 (17)
3.	deputatas 509 (36)	dokumentas 146 (25)	pinigas 206 (31)	respublika 125 (22)	statistika 103 (10)	patentas 74 (9)	policija 135 (6)
4.	organizacija 267 (45)	aktas 126 (18)	dokumentas 152 (28)	komisija 120 (16)	respublika 99 (24)	dokumentas 69 (19)	organizacija 106 (21)
5.	seimas 262 (9)	respublika 117 (19)	firma 151 (22)	referendumas 116 (3)	rekvizitas 96 (7)	organizacija 63 (21)	privatizavimas 88 (5)
6.	komisija 239 (47)	organas 109 (17)	produkcija 148 (22)	dokumentas 105 (21)	procentas 74 (7)	birža 61 (10), informacija 61 (16)	dokumentas 83 (19)
7.	politinis,-ė 198 (16)	konstitucija 96 (7)	kaštai 147 (11), respublika 147 (12)	deputatas, ė 99 (14)	miestas 73 (19)	firma 54 (15)	forma 75 (18)
8.	komitetas 186 (19)	protokolas 82 (12)	projektas 145 (14)	organizacija 96 (21)	administracinis, -ė 69 (6), ekonominis, -ė 69 (7)	forma 49 (21), grupė 49 (15)	adaptacija 74 (2)
9.	forma 176 (21)	seimas 79 (7)	rinka 119 (22)	politika 73 (10)	migracija 67 (7)	komisija 48 (8), respublika 48 (13)	ministerija 72 (15)
10.	Privatizavimas 165 (13)	komisija 73 (14)	organizacija 104 (24)	grupė 66 (17)	demografinis, -ė 65 (7)	valiuta 44 (11)	komisija 71 (20)
11.	aktas 149 (38)	organizacija 65 (15)	akcija 100 (7)	informacija 53 (22), partija 53 (11)	archyvas 57 (3)	rinka 43 (11)	norma 68 (10)
12.	ministerija 144 (40)	archyvas 63 (3)	kodas 99 (11)	administracinis, -ė 51 (3)	procesas 55 (12)	ekonominis, -ė 42 (13)	transportas 59 (9)
13.	ministras,-ė 141 (29)	kodeksas 62 (11)	forma 93 (32)	seimas 50 (4)	forma 53 (21)	organas 40 (10)	informacija 58 (17), muitinė 58 (2)
14.	tekstas 139 (27)	konvencija 56 (3)	objektas 92 (15)	procesas 45 (13)	tekstas 51 (11)	akcija 39 (10), terminas 39 (2)	programa 55 (12), punktas 55 (17)
15.	objektas 134 (22)	ekspertas, -ė 47 (9)	techninis, -ė 71 (18)	ekonominis, -ė 44 (17), marketingas 44 (2)	socialinis, -ė 50 (14)	kursas 37 (14)	objektas 52 (11), sistema 52 (17)
16.	projektas 132 (33)	prokuroras,-ė 40 (12)	kapitalas 82 (19)	problema 43 (17)	fondas 47 (6)	popierius 36 (10)	profesinis, -ė 51 (11)
17.	informacija 113 (24)	komitetas 36 (9)	terminas 81 (28)	principas 40 (16)	blankas 45 (5), struktūra 45 (14)	deputatas, -ė 34 (5)	kontrolė 50 (10)
18.	egzempliorius 108 (18)	registruoti 35 (3)	kontrolė 79 (16)	komitetas 36 (6)	organizacija 44 (17)	norma 33 (7), patentinis 33 (7)	projektas 45 (13)
19.	kortelė 102 (14)	punktas 32 (16)	planas 79 (15)	programa 36 (11)	programa 42 (10), tema 42 (3)	sistema 32 (12)	bankas 43 (6), registras 43 (6)
20.	partija 100 (8)	terminas 31 (14)	privatizavimas 72 (3)	organas 35 (12)	sistema 41 (14)	kreditas 31 (10), objektas 31 (11), punktas 31 (8)	cechas 41 (6), teritorija 41 (10)

tas – 335 (56), ministerija – 328 (89), grupė – 326 (113), punktas – 288 (97), suma – 283 (83), akcija – 281 (32), sistema – 274 (98), terminas – 274 (108), kontrolė – 268 (80) ir t. t. Iš šių pavyzdžių matyti, kad tik vienas šio sąrašo žodis (*pinigas*) yra tikrasis skolinys – visi kiti priklauso internacionalizmams.

Išanalizavus šiuo požiūriu visus du tūkstančius dažniausių žodžių, aptikta visai nedaug tikrųjų skolinių: *seimas* 416 (27), *pinigas* – 358 (75), *miestas* – 239 (77), *rinka* – 209 (51), *piniginis, -ė* – 99 (47), *savaitė* – 99 (40), *mitinė* – 81 (10), *popierius* – 80 (29), *knyga* – 66 (32), *mitas* – 53 (24), *rūmas (-ai)* – 53 (18), *knygelė* – 45 (8), *laivas* – 42 (16), *blogas* – 29 (19).

Ištyrus skolinių vartojimą anksčiau minėtose tam tikrose teminėse grupėse, matyti akivaizdžių skirtumų (žr. 2 lent.). Pirma, šių teminių grupių patys dažniausi skoliniai gerokai skiriasi. Tik trys žodžiai (*dokumentas, respublika, organizacija*) yra bendri visų grupių dažniausiems dvidešimčiai žodžių, be to, skiriasi jų rangai⁷. Yra keli žodžiai, pasikartojantys penkiose (*komisija, forma*), keturiuose (*informacija, administracinis, -ė*) grupėse, jų rangai taip pat skiriasi. Antra, jau iš dvidešimties dažniausių skolinių galima suvokti, kokios tematikos tekstams priklausė tiriamoji medžiaga. Trečia, daugiausia skolinių yra 1-oje teminėje grupėje (1-ojo skolinio dažnis net 828, 20-ojo – 100), o mažiausiai – 6-oje (1-ojo skolinio dažnis tik 126, 20-ojo – 31). Ketvirta, kai kurių dažnių žodžių rasta beveik visose atitinkamos teminės grupės imtyse, pavyzdžiui, *komisija* 1-os teminės grupės 47-iose imtyse, *republika* tos pačios teminės grupės 46-iose imtyse, *dokumentas* ir *terminas* – trečios teminės grupės 28-iose ir pan., o kiti dažni žodžiai rasti tik keliose imtyse, pavyzdžiui, *referendumas, archyvas, partija, konvencija, akcija* (matyti iš skaičiaus skliausteliuose). Tai rodo, kad vieni dažni skoliniai yra pasiskirstę tolygiai visuose tekstuose, o kiti vartojami dažnai tik tam tikros specifikos imtyse. Penkta, tarp dažniausių 3-iosios teminės grupės žodžių nėra nė vieno būdvardžio, o 5-oje grupėje jų yra net 5, tik 2-oje teminėje grupėje yra 1 veiksmazodis.

Skolinių, žodžių ir žodžių pavartojimų, priklausančių atskiroms kalbos dalims, vartojimo dažnumą rodo 3 ir 4 lentelės.

Kaip ir reikėjo tikėtis, administracinio stiliaus tekstuose daugiausia funkcionuoja skolintų daiktavardžių. Net 79,67 proc. visų skolinių sudaro daiktavardžiai, arba, kitaip tariant, 30,88 proc. visų tiriamosios zonos daiktavardžių yra skolinti. Beveik tą patį galima pasakyti ir apie būdvardžius: daugiau nei trečdalis (36,26 proc.) tirtosios zonos būdvardžių yra skoliniai. Šiek tiek netikėtas mažas skolintų veiksmazodžių dažnumas.

⁷ Rangu vadinamas žodžių eilės numeris mažėjančio dažnio sąraše, dėl to kai kuriuose langeliuose yra po du ar net tris žodžius, nes jų rangas tas pats.

3 lentelė. Dažnų skolinių (žodžių) pasiskirstymas kalbos dalimis

Kalbos dalis ⁸	Absoliutinis dažnis	Dažnis proc. iš visų skolinių	Dažnis proc. iš tos kalbos dalies ž.
Daiktavardis	371	71,35	35,27
Būdvardis	96	18,46	38,25
Veiksmažodis	46	8,85	9,39
Prieveiksmis	7	1,35	6,80
<i>Iš viso</i>	<i>520</i>	<i>100,01</i>	

4 lentelė. Dažnų skolinių (žodžių pavartojimų) pasiskirstymas kalbos dalimis

Kalbos dalis ⁸	Absoliutinis dažnis	Dažnis proc. iš visų skolinių	Dažnis proc. iš tos kalbos dalies ž.
Daiktavardis	32899	79,67	30,88
Būdvardis	6206	15,03	36,26
Veiksmažodis	2005	4,86	4,30
Prieveiksmis	183	0,44	2,26
<i>Iš viso</i>	<i>41297</i>	<i>100,00</i>	

Patys dažniausi administracinio stiliaus daiktavardžiai kaip tik ir matyti iš 2 lentelės.

Kaip rodo 3 ir 4 lentelių duomenys, nagrinėjamojoje dažninio žodyno zonoje yra 96 skoliniai būdvardžiai, iš viso pavartoti 6206 kartus. Patys dažniausi iš jų: *administracinis* – 541 (52), *politinis* – 421 (70), *konstitucinis* – 267 (16), *socialinis* – 247 (91), *konkretus* – 198 (105), *specialus* – 173 (102), *techninis* – 155 (71), *materialinis* – 152 (61), *juridinis* – 149 (73), *fizinis* – 135 (61), *nacionalinis* – 116 (47), *profesinis* – 116 (39), *statistinis* – 115 (13), *akcinis* – 112 (28), *finansinis* – 108 (50), *struktūrinis* – 101 (35). Dar reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad kai kurie iš šių žodžių buvo rasti net daugiau negu šimte (iš 300 tirtų) imčių (*konkretus, specialus*), o kiti – tik keliolikoje (*konstitucinis, statistinis*). Tai irgi svarbus bruožas, rodantis, kad vieni dažni žodžiai administracinio stiliaus tekstuose pasiskirstę gana tolygiai, o kiti dažnai vartojami tik tam tikrų temų tekstuose.

Taip pat minėtoje zonoje yra 46 skoliniai veiksmazodžiai, pavartoti 2005 kartus. Dažniausi iš jų: *organizuoti* – 159 (84), *registruoti* – 143 (43), *kontroliuo-*

⁸ Nagrinėjamoje zonoje rasti skoliniai priklausė tik keturioms pagrindinėms kalbos dalims: daiktavardžiams, būdvardžiams, veiksmazodžiams ir prieveiksmiams.

ti – 114 (69), *iforminti* – 104 (69), *garantuoti* – 82 (42), *privatizuoti* – 81 (15), *informuoti* – 73 (52).

Septyni šios zonosrieveksmiai, pavartoti 183 kartus, pasižymi retesniu vartojimu nei kitos minėtos kalbos dalys: *praktškai* – 39 (31), *faktiškai* – 33 (28), *materialiai* – 27 (11), *oficialiai* – 23 (16), *konkrečiai* – 21 (20), *specialiai* – 21 (18), *aktyviai* – 19 (19), be to, kaip matyti iš skliausteliuose esančių skaičių, jų pasiskirstymas tekstuose gana tolygus.

Tikslinga panagrinėti skolinius, esančius mažo dažnumo dažninio žodyno zonoje, nes būtent retais žodžiais ir pasipildo kalbos ar stiliaus leksika. Pavyzdžiui, zona, kurioje žodžių dažnis yra 3. Čia iš viso yra 790 žodžių, pavartotų 2370 kartų, iš jų 252 skoliniai, pavartoti 756 kartus. Taigi skoliniai šioje zonoje sudaro 31,90 proc. žodžių (lygiai tiek pat procentų bus ir skolinių žodžių pavartojimų, nes visų šios zonos žodžių dažnis yra 3, ir tai yra daugiau nei didelio dažnumo zonoje (žr. 75 psl.).

5 lentelė. Retų skolinių (žodžių) pasiskirstymas kalbos dalimis

Kalbos dalis ⁸	Absolūtusis dažnis	Dažnis proc. iš visų skolinių	Dažnis proc. iš tos kalbos dalies ž.
Daiktavardis	149	59,13	41,16
Būdvardis	62	24,60	47,33
Veiksmažodis	30	11,91	12,77
Prieveiksmis	11	4,37	22,45
<i>Iš viso</i>	252	100,01	

6 lentelė. Retų skolinių (žodžių pavartojimų) pasiskirstymas kalbos dalimis

Kalbos dalis ⁸	Absolūtusis dažnis	Dažnis proc. iš visų skolinių	Dažnis proc. iš tos kalbos dalies ž.
Daiktavardis	447	59,13	41,16
Būdvardis	186	24,60	47,33
Veiksmažodis	90	11,91	12,77
Prieveiksmis	33	4,37	22,45
<i>Iš viso</i>	756	100,01	

Kaip matyti iš 5 ir 6 lentelių, ir reto dažnumo žodyno zonoje tarp skolinių taip pat labai aiškiai vy-

⁹ Nagrinėjamoje zonoje rasti skoliniai priklausė tik keturioms pagrindinėms kalbos dalims: daiktavardžiams, būdvardžiams, veiksmažodžiams irrieveksmiais.

rauja daiktavardžiai, tačiau čia rasta daugiau būdvardžiams, veiksmažodžiams irrieveksmiais priskiriamų skolinių tiek žodžių, tiek žodžių pavartojimų lygiu. Tuo tarpu kiekvienos konkrečios kalbos dalies skolinių čia yra dar daugiau nei didelio dažnumo zonoje.

Jeigu panagrinėtume konkrečius reto dažnumo zonos skolinius, tai matytume, kad čia yra visiškai įprasti žodžiai, pavyzdžiui, *analogija*, *cenūra*, *deklaravimas*, *entuziazmas*, *instruktažas*, *oponentas*, *tematika*; *abonentinis*, *biurokratinis*, *direktyvinis*, *emigracinis*, *fiktyvus*, *neutralus*; *areštuoti*, *dominuoti*, *evakuoti*, *konfliktuoti*, *modernizuoti*, *projektuoti*, *restauruoti*, *sumuoti*; *horizontaliai*, *kvalifikuotai*, *preliminariai*. Tik nedaugelis iš jų yra specifiskesni, būdingi tik tam tikrai siauresnei sričiai, pavyzdžiui, *avuarai*, *dubletas*, *komanditorius*, *tritikalė*.

Išanalizavus anksčiau minėtų skolinių daiktavardžių, kurių dažnis ne mažesnis už 17, priesagas¹⁰ (žr. 7 lent.), matyti, kad dažniausiai vartojami priesagų *-ia* ir jos varianto *-(i)acija* – 40,61 proc. vediniai. Dažniausi daiktavardžiai su šia priesaga yra: *organizacija* – 745 (164), *komisija* – 643 (124), *informacija* – 372 (124), *ministerija* – 328 (89), *akcija* – 281 (32), *policija* – 251 (25), *produkcija* – 209 (51). Taip pat dažni žodžių pavartojimai, turintys priesagas *-entas* ir *-ika*. Be to, reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad su priesaga *-entas* yra 8,29 proc. žodžių ir 14,82 proc. žodžių pavartojimų, su priesaga *-ika* – 5,18 proc. žodžių ir 12,96 proc. žodžių pavartojimų, o tai reiškia, kad ši priesaga yra palyginti nelabai dari, bet su ja daromi didesnio dažnio žodžiai. Priešingai, su priesagomis *-(t)orius*, *-eris*, *-alas* rasta daugiau žodžių nei žodžių pavartojimų, o tai rodo, kad su jomis padaryti daiktavardžiai vartojami rečiau. Taigi galima kalbėti apie kelias dažnesnes skolinių daiktavardžių priesagas.

7 lentelė. Skolinių daiktavardžių priesagų dažnumas

Priesaga (baigmuo)	Žodžių pavartojimai		Žodžiai	
	absolūtusis dažnis	proc.	absolūtusis dažnis	proc.
<i>-ija</i>	4798	28,77	61	1,61
<i>-(i)acija</i>	1974	11,84	21	0,88
<i>-entas</i>	2471	14,82	16	8,29
<i>-ika</i>	2162	12,96	10	5,18
<i>-(i)atas</i>	1182	7,09	12	6,22
<i>-imas</i>	979	5,87	15	7,77
<i>-ūra</i>	615	3,69	7	3,63
<i>-(t)orius</i>	464	2,78	9	4,66

¹⁰ Nustatant daiktavardžių priesagas, remtasi: Urbutis V. Daiktavardžių daryba. Kn. *Lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mintis, 1965, 251–473.

Priesaga (baigmuo)	Žodžių pavartojimai		Žodžiai	
	absolius dažnis	proc.	absolius dažnis	proc.
-eris	422	2,53	8	4,15
-yvas	398	2,39	6	3,11
-alas	328	1,97	6	3,11
-ama	106	0,64	4	2,07
-izė	105	0,63	2	1,04
-istas	104	0,62	1	0,52
-antas	97	0,58	2	1,04
-uotė	82	0,49	3	1,55
-ininkas	76	0,46	2	1,04
Likusios	314	1,88	8	4,15
Iš viso	16677	100,01	193	100,02

Tuo tarpu skolinų būdvardžių priesagų¹¹ analizė atskleidė labai didelę vienos priesagos *-inis* persvarą (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Skolinų būdvardžių priesagų dažnumas

Priesaga (baigmuo)	Žodžių pavartojimai		Žodžiai	
	absolius dažnis	proc.	absolius dažnis	proc.
-inis, -ė	5235	84,71	76	80,00
-(i)alus, -i	535	8,66	11	11,58
-tus, -i	313	5,06	4	4,21
-yvus, -i	79	1,28	3	3,16
-iškas, -a	18	0,29	1	1,05
Iš viso	6180	100,00	95	100,00

Nagrinėjamojoje dažninio žodyno zonoje dar buvo 3 nepriesaginiai būdvardžiai – senieji skoliniai.

Šios zonos skolinti veiksmažodžiai yra padaryti tik su dviem priesagomis. Jų daryboje, kaip ir būdvardžių, labai aiškiai vyrauja viena priesaga (žr. 9 lent.). Kitokios darybos veiksmažodžių čia visai nebuvo.

9 lentelė. Skolinų veiksmažodžių priesagų dažnumas

Priesaga (baigmuo)	Žodžių pavartojimai		Žodžiai	
	absolius dažnis	proc.	absolius dažnis	proc.
-(iz)uoti	1884	93,97	44	95,65
-inti	121	6,03	2	4,35
Iš viso	2005	100,00	46	100,00

¹¹ Nustatant būdvardžių priesagas, remtasi: Valeckienė A. Būdvardis. Kn. Lietuvių kalbos gramatika. Vilnius: Mintis, 1965, 474–603.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad nors tekstai administracinio stiliaus dažniam žodynui sudaryti buvo rinkti iš spausdintų ir redaguotų leidinių, į žodyną pateko nemažai nenorminiais laikomų žodžių. Vieni iš jų vartoti neretai ir net keliolikoje imčių: *kaštai* – 152 (15), *marketingas* – 72 (13), *menedžeris* – 34 (8), *biznis* – 24 (14), kiti – reti, bet jų gana nemažai, pavyzdžiui, *čarteris*, *imidžas*, *dileris*, *brokerinis*, *priešpensijinis*, *technikinis*, *avarijinis*, *barterinis*, *biblijinis*, *licencijinis* ir kt. Pastarieji žodžiai daugiausia yra netaisyklingos darybos. Į šiuos žodžius turėtų atkreipti dėmesį ir tekstų kūrėjai, ir tekstų redaktoriai. Tokių žodžių nereikėtų vartoti, nes tiems patiems reikiams įvardyti turime taisyklingų, be to, neretai ir lietuviškų žodžių.

Palyginkime administracinio stiliaus tekstų skolinius (žr. 75 psl.) su analogiškais lietuvių publicistikos dažninio žodyno [4], skaičiuoto pagal tą pačią metodiką iš tokios pačios apimties tekstų, duomenimis. Dažniausi publicistikos skoliniai yra: *bankas* – 348, *miestas* – 293, *pinigas* – 289, *prezidentas* – 282, *seimas* – 247, *rajonas* – 230, *teatras* – 230, *problema* – 225, *kultūra* – 221, *politika* – 219, *litas* – 217, *istorija* – 210, *centras* – 208, *respublika* – 183, *universitetas* – 180, *ministeras* – 178, *knyga* – 176, *grupė* – 164, *partija* – 156, *sistema* – 151, *ekonomika* – 148, *programa* – 148, *muzika* – 146, *policija* – 145, *projektas* – 142, *ministerija* – 139, *organizacija* – 138. Kaip ir buvo galima tikėtis, abiejuose sąrašuose yra keli tokie patys žodžiai: *bankas*, *pinigas*, *seimas*, *respublika*, *sistema*, *projektas*, *ministerija*, *organizacija*, tačiau jų vartojimo dažnumas smarkiai skiriasi. Akivaizdžiai matyti, kad patys dažniausių administracinių tekstų skolinių dažniai daug didesni už publicistikos dažniausių skolinių dažnius. Tarp dažniausių administracinio stiliaus žodžių yra du būdvardžiai: *administracinis* – 539, *politinis* – 421, o patys dažniausi publicistikos būdvardžiai *politinis* – 253, *ekonominis* – 153, kaip matome, yra gerokai retesni.

Jei administracinio stiliaus tekstų dažniausius skolinius lygintume su lietuvių mokslinio stiliaus dažninio žodyno [3], skaičiuoto pagal tą pačią metodiką iš tokios pačios apimties tekstų, duomenimis, tai matytume, kad tarp dažniausių mokslinio stiliaus tekstų skolinių: *sistema* – 1010, *procesas* – 606, *elementas* – 550, *kultūra* – 423, *grupė* – 370, *metodas* – 353, *rezultatas* – 324, *problema* – 316, *struktūra* – 299, *socialinis* – 297, *tipas* – 273, *masė* – 262, *temperatūra* – 246, *funkcija* – 234, *objektas* – 231, *teorija* – 228, *vektorius* – 206, *charakteristika* – 203, *informacija* – 203, *principas* – 202 irgi yra dažnų administracinio stiliaus skolinių: *objektas*, *informacija*, *grupė*, *sistema*, tačiau jų dažniai taip pat labai skiriasi.

Detalesnių dabartinio laikotarpio tekstų skolinių vartojimo duomenų kol kas neturime, tačiau jų

turime iš 1973–1974 m. lietuvių publicistikos dažnio žodyno, sudaryto pagal tą pačią metodiką ir iš tokios pačios apimties tekstų. Šiuose tekstuose iš 300 000 žodžių pavartojimų 52093 buvo nelietuviškos kilmės, o tai sudarė 18,39 proc. [8]. Taigi kas penktas spaudos žodis buvo skolinys. Ankstyvesnėje publicistikoje tarp skolinių taip pat labai aiškiai vyravo daiktavardžiai, jų buvo 80,42 proc., antroje vietoje buvo būdvardžiai – 14,38 proc. ir nedaug veiksmažodžių (3,55 proc.),rieveksmių (1,30 proc.) bei skaitvardžių (0,35 proc.).

Skolinių darybos požiūriu tarp lyginamų duomenų taip pat yra nemažai panašumų. Publicistikos skolinių daiktavardžių dažniausios priesagos buvo: *-ija* – 30,17 proc., *-(i)acija* – 10,12 proc., *-(t)orius* – 8,24 proc., *-ika* – 8,20 proc. [8]. Taigi trys iš jų yra tos pačios, be to, ir jų dažniai gana artimi. Dar daugiau panašumų tarp skolinių būdvardžių priesagų, t. y. dažniausios publicistikos būdvardžių priesagos taip pat buvo *-inis* – 84,58 proc. bei *-(i)alus* – 8,36 proc. ir jų vartojama tiek pat (žr. 8 lent.).

Išvados

1. Reikšmingą lietuvių kalbos administracinių tekstų leksikos dalį sudaro skoliniai. Tarp dažniausių šio stiliaus žodžių, užimančių 87,63 proc. tekstų, skolinių yra 23,15 proc., o tarp mažo dažnumo žodžių, kuriais papildoma kalbos ar stiliaus leksika, skolinių yra 31,90 proc.

2. Dažniausi skoliniai yra mums visiškai įprasti žodžiai, su kuriais kasdien susiduriame, ir kurių lietuviškų atitikmenų, aišku, neturime.

3. Administracinių tekstų teminių grupių patys dažniausi skoliniai gerokai skiriasi, be to, jau iš dvidešimties dažniausių skolinių galima suvokti, kokios tematikos tekstams priklausė tiriamoji medžiaga.

4. Labai didelę skolinių dalį sudaro daiktavardžiai (žodžių – 71,35 proc., žodžių pavartojimų – 79,67 proc.).

5. Tarp skolinių daiktavardžių vyrauja priesaga *-ija* ir jos variantas *-(i)acija*. Šios darybos daiktavardžiai sudaro – 40,61 proc.

6. Tirtų tekstų skoliniai būdvardžiai dažniausiai padaryti su priesaga *-inis* (84,71 proc.), o veiksmažodžiai – su priesaga *-(iz)uoti* (93,97 proc.).

7. Administracinio stiliaus tekstuose rasta nemažai nenorminiais laikomų skolinių (pvz., *kaštai, bisnis, marketingas, menedžeris, brokerinis*).

8. Palyginus administracinio, publicistinio ir mokslinio stilių pačius dažniausius skolinius, aptikta tų pačių žodžių, tik jų vartojimo dažnis gerokai skiriasi.

9. Žodžių darybos požiūriu administracinio stiliaus ir 1973–1974 m. publicistinio stiliaus tekstų skoliniai labai panašūs.

Literatūra

1. Grumadienė L., Žilinskienė V. *Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas: mažėjančio dažnio tvarka*. Vilnius. Mokslo aidai, 1997.
2. Grumadienė L., Žilinskienė V. *Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas: administracinis stilius* (kompiuterinis variantas), 1996.
3. Grumadienė L., Žilinskienė V. *Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas: mokslinis stilius* (kompiuterinis variantas), 1996.
4. Grumadienė L., Žilinskienė V. *Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas: publicistinis stilius* (kompiuterinis variantas), 1996.
5. Klimavičius J. Apie tarptautinių žodžių dažnumą ir vartojimą. *Gimtoji kalba*, 1971, Šaš. 5, 3–7.
6. Rudaitienė V., Vitkauskas V. *Vakarų kalbų naujieji skoliniai*. Vilnius: Enciklopedija, 1998.
7. Žilinskienė V. Lietuvių kalbos administracinis stilius ir bendras jo leksikos vaizdas. *Viešoji politika ir administravimas*, 2002, Nr. 1. 51–54.
8. Žilinskienė V. Skoliniai lietuvių publicistikoje. *Kalbotyra*, 1983, T. XXXIV (1), 108–115.

Vida Žilinskienė

Loanwords in Administrative Style of the Lithuanian Language

Summary

The article deals with the usage of loanwords in the texts of functional style of the administrative Lithuanian language: word frequency, their belonging to certain parts of speech, the most common types of formation have been evaluated. The loanwords under this analysis have been compared to the loanwords of other Lithuania functional styles. The analysis of loanwords has been based on the “Frequency dictionary of modern written Lithuanian”. The following conclusions have been drawn:

1. Loanwords comprise the most significant part of lexis of Lithuanian administrative texts. Among the most frequent 87,63 percent words in the texts of this style, loanwords make up 23.15 percent.

2. Nouns make up a significant part of loanwords (71.35 percent – words, 79.67 percent – word usage).

3. The most often used suffix of loan nouns is *-ija*, and its variant *-(i)acija*. The nouns of this formation make up 40.61proc.

4. Loan adjectives most often are formed by the suffix *-inis* (84.71 procent), and verbs – with the suffix – *(iz)uoti* (93.97 procent).

5. The results obtained show that non standard considered loanwords (*kaštai, biznes, marketingas, menedžeris, brokeris*) have been found in the administrative style.

6. Comparison of administrative, publicistic and scientific styles revealed the same most frequently used loanwords, the frequency of occurrence however being significantly different.

7. From the point of view of word formation loanwords in administrative style of the year 1973–1974 are very similar to those in publicistic style.

Vida Žilinskiė – Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Kalbos kultūros katedros vedėja, docentė.

Telefonas +370 5 2 71 45 83

Elektroninis paštas vizili@ltu.lt

Straipsnis įteiktas 2002 m. gruodžio mėn.; recenzuotas; parengtas spausdinti 2003 m. birželio mėn.

DOI: 10.5755/j01.ppa.0.4.27247